

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग

National Natural Resources and Fiscal Commission

प. सः

च. नं. / Ref:

प्रेस विज्ञप्ति

मिति २०७७ आश्विन २९ गते बिहबारका दिन सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू समक्ष राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ को दोश्रो बार्षिक प्रतिवेदन, २०७७ प्रस्तुत गरियो ।

उक्त प्रतिवेदनमा संघीय सञ्चित कोषबाट संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच हुने राजस्व बाँडफाँटसम्बन्धी सिफारिस, संघीय सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान सम्बन्धी सिफारिस, प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान सम्बन्धी सिफारिस, नेपाल सरकारबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको आधार सम्बन्धी सिफारिस, प्रदेश सरकारबाट स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको आधारसम्बन्धी सिफारिस, संघ प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमासम्बन्धी सिफारिस, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबीच प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई गरिएको सिफारिस र प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा प्रदान गरिने सवारी साधान करको बाँडफाँटसम्बन्धी सिफारिसहरुका साथै आयोगबाट आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा गरिएका काम कारवाहीहरु समावेश गरिएका छन् ।

कार्तिक १७, २०७७

(कृष्ण बहादुर बोहरा)

प्रवक्ता एवम् सह-सचिव

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको दोस्रो वार्षिक प्रतिवेदन सम्बन्धी संक्षिप्त विवरण

- नेपालको संविधानले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगलाई सङ्घीय सञ्चित कोषबाट सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच राजस्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने, सङ्घीय सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने, राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रम, मानक र पूर्वाधारको अवस्थाअनुसार प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी आधार तयार गर्ने, प्रदेश सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच राजस्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको खर्च जिम्मेवारी पूरा गर्ने तथा राजस्व असुलीमा सुधार गर्नुपर्ने उपायहरूको सिफारिस गर्ने, समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको विश्लेषण गरी सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा सिफारिस गर्ने, सङ्घ र प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडफाँडका आधारको पुनरावलोकन गरी परिमार्जनको सिफारिस गर्ने, प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तय गरी सिफारिस गर्ने, प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँडसम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वायत्मक रूपमा काम गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ ।
- मुलुकले सङ्घीय स्वरूपको शासन व्यवस्था अवलम्बन गरेकोले शासन प्रणालीमा तीन तहका सरकारको सक्रिय उपस्थिति रहेको छ । संविधानले तीन तहका सरकारलाई प्रदान गरेको जिम्मेवारी अनुरूपको कार्य सम्पादनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत र साधनको व्यवस्थापन कुशलतापूर्वक गरिनुपर्दछ ।
- सङ्घको अधिकार क्षेत्रमा राजस्व उठाउने अधिकार धेरै हुने र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको अधिकार क्षेत्रमा कार्य जिम्मेवारीको तुलनामा स्रोत उपरको पहुँच कम हुने भएको कारणबाट सृजित वित्तीय अन्तरलाई कम गर्न वित्तीय हस्तान्तरणको विधिबाट स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने र सोका लागि संविधानतः यस आयोगलाई प्रदान भएको वित्तीय सङ्घीयताको संरक्षकत्वको जिम्मेवारीलाई ध्यान दिई आयोगले कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ ।
- वित्तीय हस्तान्तरणको परिमाण निर्धारण पारदर्शी, विश्वसनीय र समन्यायिक किसिमले हुन सक्थ्यो भने यस आयोगको गरिमा बढ्न जाने पक्षलाई मनन गर्दै आयोगले आफ्नो क्षमता त्यसतर्फ परिचालन गर्नमा समेत ध्यान दिनुपर्ने देखिएको छ ।
- आयोगमा एक जना अध्यक्षसहित बढीमा पाँच जना पदाधिकारी रहन सक्ने संवैधानिक व्यवस्था भएकोमा हालसम्म एक जना अध्यक्षको मात्र नियुक्ति भएको अवस्था छ । आयोगको कार्य सञ्चालनको लागि स्थायी र करार सेवा गरी ७३ जना कर्मचारीको दरबन्दी रहेको छ । आयोगको कार्यालय काठमाडौँमा रहेको छ ।

२०७३/०१/०१

- नेपालको संविधान, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग नियमावली, २०७६ मा भएका संवैधानिक तथा कानुनी प्रावधानबमोजिम आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा औपचारिक रूपमा आयोगका बैठकहरू बसी आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ का लागि विभिन्न विषयहरूमा सिफारिसहरू गरिएको छ।
- जसअनुसार मिति २०७६/११/२९ मा बसेको आयोगको बैठकले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच राजस्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार र ढाँचा एवम् राजस्वको हिस्सासम्बन्धी सिफारिस, मिति २०७६/११/२९ र मिति २०७७/०१/०२ मा बसेको बैठकले आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गर्ने वित्तीय समानीकरण अनुदानसम्बन्धी सिफारिस, मिति २०७७/०१/१२ मा बसेको बैठकले आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदानसम्बन्धी सिफारिस, मिति २०७७/०१/१४ को बैठकबाट आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा प्रदान गरिने सवारी साधन कर बाँडफाँडसम्बन्धी सिफारिस, मिति २०७७/०१/१५ को बैठकबाट आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमासम्बन्धी सिफारिस, मिति २०७७/०१/३१ को बैठकबाट प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँडसम्बन्धी सिफारिस र मिति २०७७/०२/०८ को बैठकबाट आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा नेपाल सरकारबाट सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई तथा प्रदेश सरकारबाट स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको आधारसम्बन्धी सिफारिस गरिएको छ।

राजस्व बाँडफाँडतर्फ:

- सङ्घीय विभाज्य कोषबाट प्रदेश तथा स्थानीय तहमा राजस्व बाँडफाँड गर्नका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहको जनसङ्ख्या र जनसाङ्ख्यिक विवरणको अनुपातलाई ६० प्रतिशत, क्षेत्रफललाई १५ प्रतिशत, मानव विकास सूचकाङ्कलाई ५ प्रतिशत, खर्चको आवश्यकतालाई ५ प्रतिशत, राजस्व सङ्कलनमा गरेको प्रयासलाई ३ प्रतिशत, पूर्वाधार विकासलाई १० प्रतिशत र विशेष अवस्थालाई २ प्रतिशत भार दिई सिफारिस गरेको छ।
- आफ्नो आयस्रोत ज्यादै कम भएका पालिकाहरूलाई कम्तीमा पनि उनीहरूको न्यूनतम खर्च धान्न सघाउ पुग्ने गरी राजस्व बाँडफाँडबाट उपलब्ध गराउनुपर्ने देखिएको र बाँडफाँडको क्रममा दश वटा पालिकाहरूले रू ३ करोड ५० लाख भन्दा कम प्राप्त गर्ने देखिएको भएता पनि प्रशासनिक खर्च धान्न सहयोग पुग्ने गरी प्रत्येक पालिकालाई न्यूनतम राजस्व बाँडफाँड वापत् प्राप्त हुने रकम रू ३ करोड ५० लाख कायम गरी सिफारिस गरिएको छ।
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ को दफा १५ को उपदफा (१) मा उल्लिखित सबै आधारहरू प्रयोग गरी राजस्व बाँडफाँडको विस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गरिएको छ। सोही ऐनको दफा १५ को उपदफा (३) अनुसार यसपटक राजस्व बाँडफाँडसम्बन्धी सिफारिस आयोगमा अध्यक्षको नियुक्ति भएपश्चात् आयोगको बैठकबाट पहिलोपटक सिफारिसको निर्णय भएको

सहायक

छ। जसअनुसार नेपाल सरकारले विशेष कारणवश पाँच वर्ष अगावै पुनरावलोकन गर्न आवश्यक देखी आयोगलाई अनुरोध गरी आयोगले पुनरावलोकन गरेको अवस्थामा बाहेक पाँच (५) वर्षसम्मको लागि राजस्व बाँडफाँडको विस्तृत आधार, ढाँचा र हिस्सा यसैबमोजिम मान्य हुनेछ।

वित्तीय समानीकरण अनुदानतर्फ :

- नेपाल सरकारबाट प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदानलाई न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदान, सूत्रमा आधारित वित्तीय समानीकरण अनुदान र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनका आधारमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदानको रूपमा वर्गीकरण गरी कुल वित्तीय समानीकरण अनुदान निर्धारण गरी सिफारिस गरिएको छ ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदान कुल वित्तीय समानीकरण अनुदानको क्रमशः २५ प्रतिशत र २६.२६ प्रतिशत हुने गरी सिफारिस गरिएको छ ।
- न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गर्दा प्रदेशका हकमा जनसंख्या र क्षेत्रफललाई ५०/५० प्रतिशत भार दिई प्रत्येक प्रदेशले प्राप्त गर्ने न्यूनतम अनुदानको हिस्सा निर्धारण गरिएको छ ।
- यसैगरी स्थानीय तहको हकमा प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम अनुदान सिफारिस गर्दा १० हजार भन्दा कम जनसंख्या भएका स्थानीय तहलाई न्यूनतम रु. २ करोड ५० लाखमा नघट्ने गरी सो रकमको सीमालाई न्यूनतम आधार मानी तत् पश्चात जनसंख्या तथा स्थानीय तहको वर्गीकरण समेतका आधारमा वृद्धि गर्दै लगिएको छ।
- नेपाल सरकारबाट प्रदेशमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गर्दा प्रदेशको सेवा लागत सूचकाङ्कलाई ६० प्रतिशत, बहुआयामिक गरिबी सूचकाङ्कलाई १५ प्रतिशत, आर्थिक सामाजिक असमानता सूचकाङ्कलाई १५ प्रतिशत र पूर्वाधार सूचकाङ्कलाई १० प्रतिशत भार प्रदान गरिएको छ।
- संघीय सञ्चित कोषबाट वित्तीय समानीकरण अनुदानमा आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई क्रमशः रु. ४१ अर्ब १ करोड ८६ लाख र रु. ६५ अर्ब ६७ करोड २५ लाख गरी जम्मा रु. १ खर्ब ६ अर्ब ६९ करोड ११ लाख सूत्रमा आधारित वित्तीय समानीकरण अनुदान रकम सिफारिस गरिएको छ।
- सूत्रमा आधारित समानीकरण अनुदान सिफारिस गर्दा मानव विकास सूचकाङ्कलाई १० प्रतिशत, आर्थिक सामाजिक असमानतालाई ५ प्रतिशत, पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई १० प्रतिशत, राजस्वको अवस्थालाई ५ प्रतिशत र खर्चको आवश्यकतालाई ७० प्रतिशत भार प्रदान गरिएको छ।
- यसैगरी कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहको लागि ७/७ वटा सूचकलाई आधार लिइएको छ। प्रदेश र स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदान क्रमशः रु १४ अर्ब ३९ करोड २५ लाख

५६२/१५/१७

र रु २४ अर्ब ६१ करोड ५० लाख गरी कुल न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदान रु ३९ अर्ब ७५ लाख निर्धारण गरी सिफारिस गरिएको छ।

- प्रदेश तथा स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने वित्तीय समानीकरण अनुदानको कुल रकममध्ये न्यूनतम वित्तीय समानीकरण अनुदानका लागि सिफारिस गरिएको रकम कट्टी गरी बाँकी हुन आउने रकमको ५ प्रतिशत रकम रु. २ अर्ब १५ करोड ८९ लाख प्रदेशमा र रु. ३ अर्ब ४५ करोड २५ लाख स्थानीय तहमा गरी जम्मा रु. ५ अर्ब ६१ करोड १४ लाख कार्य सम्पादनमा आधारित वित्तीय समानीकरण अनुदान रकम सिफारिस गरिएको छ।
- आयोगले प्रदेशबाट स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गर्दा सङ्घबाट स्थानीय तहमा हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान हस्तान्तरण सिफारिस गर्न उपयोग गरेको आधार, सूचक र भार नै प्रयोग गरिएको छ।

सशर्त अनुदानतर्फ :

- आयोगले गरेको सशर्त अनुदानको आधारसम्बन्धी सिफारिसको आधारमा सशर्त अनुदान तर्फ प्रदेशलाई रु. ३६ अर्ब ३५ करोड ७५ लाख र स्थानीय तहलाई रु. १ खर्ब ६१ अर्ब ८ करोड ९९ लाख हस्तान्तरण हुने गरी नेपाल सरकारले बजेट विनियोजन गरेको छ।

सवारी साधन करतर्फ:

- प्रदेशबाट स्थानीय तहमा सवारी साधन कर बाँडफाँडको सिफारिस गर्ने प्रयोजनको लागि जनसंख्यालाई ४५ प्रतिशत, सडकको लम्बाइलाई ५० प्रतिशत र वनले ढाकेको क्षेत्रफललाई ५ प्रतिशत भार दिई प्रदेशगत रूपमा प्रदेश सरकारले ६० प्रतिशत र सम्बद्ध स्थानीय सरकारले ४० प्रतिशतको हिस्सामा सवारी साधन कर रकम प्राप्त गर्ने गरी हिस्सा सिफारिस गरिएको छ।

आन्तरिक ऋणको सीमा तर्फ:

- नेपालको संविधानले समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरूको विश्लेषण गरी सङ्घप्रदेश तथा स्थानीय , सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा तोक्ने जिम्मेवारी यस आयोगलाई दिएकोले सोबमोजिम प्रक्षेपित गार्हस्थ्य उत्पादनको ५.५ प्रतिशतको सीमा भित्र रही नेपाल सरकारले आन्तरिक ऋण सङ्कलन र परिचालन गर्न सक्ने गरी सीमा निर्धारण गरी सिफारिस गरिएको छ भने प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको हकमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको आफ्नो आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त हुने राजस्वको योगफलको १२ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी आन्तरिक ऋण उठाउन र यसरी उठाइने ऋणको उपयोग पूँजी निर्माण र दीर्घकालीन लाभका क्षेत्रमा खर्च गर्न सिफारिस गरिएको छ।

प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड तर्फ:

- प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँड र यसको परिचालन गर्दा लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तयार गर्नका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने तथा नेपालभर

उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतको नक्साङ्कन तयार गर्ने कार्य भइरहेको छ।

- पर्वतारोहण, विद्युत, वन र खानी तथा खनिजको रोयल्टी बाँडफाँडका लागि प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति, प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल र प्रभावित क्षेत्रको जनसङ्ख्यालाई आधार लिइएको छ भने वनको रोयल्टी बाँडफाँडका लागि वन स्रोतको दिगो व्यवस्थापनमा सहभागितालाई पनि आधार लिई सिफारिस गरिएको छ ।

तीनै तहका सरकारहरूले उठाउने राजस्व, सोको बाँडफाँड तथा लगाउने कुनै करका सम्बन्धमा, सङ्घ प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा सो उपर गरिने लगानी र प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको सम्बन्धमा, सङ्घीय इकाईहरूबीच प्राकृतिक स्रोत सम्बन्धमा उठ्ने विवाद निवारणको सम्बन्धमा, कराधार वृद्धि गर्न अबलम्बन गर्नुपर्ने नवीन उपायहरूका सम्बन्धमा, प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र उपयोगका सम्बन्धमा समेत सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई आवश्यक सुझाव उपलब्ध गराउनुपर्ने भएकोले यससम्बन्धी विषयको अध्ययन अनुसन्धान कार्यलाई सघनतापूर्वक अगाडि बढाउन समेत आफ्नो क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिँदै आगामी दिनहरूमा यसतर्फ आयोगले विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानका कार्यहरू गर्दै जानेछ जसबाट सङ्घीय शासन प्रणालीमा माथिल्लो तहको सरकारसँग भएको स्रोतको वितरण तल्ला तहका सरकारहरूलाई समन्यायिक हिसाबले हुन गई मुलुकको सर्वाङ्गिक विकास हुने र समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको राष्ट्रिय आकांक्षा पूरा हुन सहयोग पुग्ने आयोगको विश्वास रहेको छ।

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग
२०७७ साल कार्तिक।

